

Sınıf Öğretmenlerinin Öncelikledikleri Üç Değerin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi

Examination of Three Values Prioritized by Elementary School Teachers in Terms of Demographic Characteristics

Sultan DOĞAN GEYSOĞLU

Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, sultan.dogan86@gmail.com
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-1613-8317

Mustafa KOÇ

Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mustafakoc@sdu.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers:0000-0002-3276-7172

Özet

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin öncelikledikleri üç değeri belirleyip, demografik özelliklerine göre incelemektir. Araştırma Isparta il merkezinde çalışan sınıf öğretmenleri ile yürütülmüştür. Veriler, uygun örneklem yöntemi ile 165 sınıf öğretmeninden gönüllük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından oluşturulmuş “Öncelenen Değerler Anketi” aracılığı ile elde edilmiştir. Toplanan verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin önceliklediği ilk üç değer; adalet, dürüstlük ve saygı olarak belirlenmiştir. İlk üç değer cinsiyet, yaş, kıdem yılı, eğitim durumu ve mezun olunan okul türüne göre incelenmiştir. Yapılan analizde cinsiyete göre ilk üç değerde anlamlı farklılık bulunamamıştır. Yaşa ve kıdem yılına göre saygı değerinde, eğitim durumuna göre adalet değerinde, mezun olunan okul türüne göre dürüstlük değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelime: Değer, değerler eğitimi, kök değer, değer hiyerarşisi

Abstract

The aim of this study is to determine the three values that elementary school teachers prioritize and to examine them in terms of their demographic characteristics. The research was carried out with elementary school teachers actively working in the city center of Isparta, Turkey. The participants were made up of 165 volunteer classroom teachers selected through convenience sampling method. Data were collected through the “Prioritized Values Questionnaire” created by the researchers. All the data collected were analyzed with the SPSS program. The first three values that elementary school teachers prioritize were determined as justice, honesty and respect. The first three values were examined in terms of gender, age, seniority, education level and the type of school graduated. No significant difference was found in the first three values in terms of gender. Significant differences were found in the value of respect in terms of age and seniority, in the value of justice in terms of education level and in the value of honesty in terms of the type of school graduated.

Keywords: Value, values education, root value, value hierarchy

Giriş

Bilim ve teknolojinin hızla ilerlediği günümüz toplumlarının en önemli sorunu değerlerin unutulmaya yüz tutmasıdır. Bir toplum olabilmenin en önemli dayanağı olarak nitelendirebileceğimiz değerler, birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve tanımlanmıştır. Örneğin Dilmaç (1999), “değer bir insanın, çeşitli insanları, insanlara ait olan özelliklerini, istek ve niyetlerini, davranışlarını değerlendirirken başvurduğu kriter demektir. Değer, bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş bir grup inanca karşılık gelir” şeklinde tanımlamıştır (s. 12). Uzunkol ve Yel (2016) değerleri, “davranışlarımıza yön veren içsel bir kavram” olarak tanımlamıştır (s. 267). Karababa (2019) ise değerleri “kişinin inançlarını, duygu ve heyecanlarını etkilemekle kalmayıp, tercih ve davranışlarını da etkileyerek insan hayatında önemli bir yer tutan bir kavram” olarak tanımlamıştır (s. 1)

Toplumların sağlıklı olması değerlerin bireyler tarafından kabullenip içselleştirilmesine bağlıdır. Çünkü toplumsal huzur için saygılı, dürüst, vatanperver, hoşgörülü bireylere ihtiyacımız vardır. İşte tam bu noktada değerler eğitimi için içine girmektedir. Çünkü realistlere göre eğitim insanı toplumun başat

değerlerine göre yetiştirme sürecidir (Sönmez, 2014). Toplumun başat değerlerine uygun insan ise ancak değerler eğitimi ile yetiştirilebilir.

Sosyal hayatın içerisinde toplumsal değerlerin yazılı kurallardan daha önemli bir rolü vardır. Toplumu oluşturan tüm bireyler tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesi gerekmektedir. Bu yüzden küçük yaşlardan itibaren değerlerin kazandırılması zorunlu bir hal almaktadır. Bu zorunluluk eğitime önemli görevler yüklemektedir (Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu, 2013).

Son yıllarda toplumsal şiddet giderek artmaktadır. Aile bağlarının zayıfladığı, kadına şiddetin her geçen gün arttığı, iş ahlakının sarsıldığı, gençlerde olumsuz davranışların giderek arttığı görülmektedir. Bu sorunların çıkış noktası düşünüldüğünde değerlerin tahribata uğramasının sorunların temelini oluşturduğu ortak kanısına ulaşıyor. Bu yüzden daha küçük yaşlardan itibaren öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak değerler eğitiminin okullarda verilmesi gerekmektedir. Değerler eğitiminde öğretmen, yönetici ve velilerin işbirliği içinde çalışması gerekmektedir. Aksi takdirde öğretmenlerin yalnız başına öğretme öğrenme sürecinde verdiği değerler eğitimi çok etkili olmayabilir (Arslan ve Aybek, 2019).

Okul programlarında yer alması gereken değerlerle ilgili olarak kararlar Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından verilmektedir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine" başlığıyla 18 Temmuz 2017 tarihinde yayınladığı bildirisinde on kök değerlerden bahsetmiş ve bu kök değerleri "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak sıralamıştır (TTKB, 2020).

Bu değerlerin her biri çok önemli ve özeldir. Birbirinden ayrılamaz ve eksiklikleri büyük sorunlara neden olabilir. Kişilik süzgecimizden geçtiğinde ise bazı değerler bizim için öncelikli hale gelebilmektedir. Geçmiş yaşantılarımız, içinde yaşadığımız toplum ve karakter yapımız bu sıralamayı farklı hale getirebilir. Hiyerarşik bir sıralamadan bahsedilmesi mümkün hale gelir. Fransızcadan dilimize girmiş olan hiyerarşi sözcüğü Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre "aşama sırası", hiyerarşik sözcüğü ise "hiyerarşiye özgü" anlamına gelmektedir (TDK, 2021). Genellikle önem sırası anlamında kullanılmaktadır. Önem sıralaması hayatımızın her alanında olduğu gibi değerler içinde vardır. Bir insanın hayatı boyunca verdiği kararlardan yaptığı seçimlere kadar etki eden, kişinin yaşamına yön veren değerlerin öncelik-sonralık ya da birincil-ikincil şekilde belirlenmesine, önem derecesine göre sıralanmasına değer hiyerarşisi denir.

Kişilerin değerlerle ilgili hiyerarşisi birbirinden farklıdır. Birisi için ilk sırada gelen değer saygı iken, diğeri için sevgi gelebilmektedir. Değerlerin öncelik sıralamasında bireyin demografik özelliklerinin (yaşı, cinsiyeti, sosyal konumu, eğitim durumu, yaşadığı çevre ve yetiştiği ailenin) etkili olduğu söylenebilir. Değerlerin kazanılmasında ailenin, yakın çevrenin ve eğitim kurumlarının rolü büyüktür. Eğitim kurumlarının değer öğretiminde çok önemli görevleri bulunmaktadır. Eğitim kurumları içinde ise asıl sorumluluğun öğretmenlerde olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Kolaç ve Karadağ, 2012).

Okullarda değerler eğitimi sürdürme görevi öğretmenlere verilmektedir. Öğretmen, hem okul içinde hem de okul dışında öğrencilerine örnek bir model olmak zorundadır. Okullarda öğretmenler bir yandan eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da kendi değer yargılarını öğrencilerine aktarır (Aktepe ve Yel, 2009). Bir değer aktarılabilmesi için öncelikle o değere sahip olunması gerekmektedir. Bu nedenle değer öğretiminde önemli yere sahip olan öğretmenlerin, değerler konusunda hangi noktada olduklarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Kolaç ve Karadağ, 2012). Değerler konusunda öğretmenler tarafsız değildir, oluşturdukları değer hiyerarşileri vardır. Doğal olarak eğitim-öğretim süreçlerinde kendi değer yargılarını daha ön planda tutmaktadırlar (Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu, 2013). Bu geleceğin toplumunun değer hiyerarşisi açısından önemlidir. Bu nedenle gerek hizmet öncesi eğitim gerekse hizmet içi eğitimler planlanırken öğretmenlerin değer hiyerarşisinin bilinmesinin ve buna göre planlama yapılması önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmanın öğretmenlerin değer hiyerarşileri bakımından mevcut durumlarının tespit edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde değer hiyerarşisi ile ilgili hukuk alanında (Delice, 2018), din eğitimi alanında (Tuğral, 2005, Atilla, 2018) ve eğitim alanında (Özdemir ve Sezgin, 2011; Yiğittir, 2010; Zengin, 2017; Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu, 2013; Ulu Kalın, 2017; Yıldırım, 2018) çalışmalara rastlanmıştır. Eğitim alanındaki değerler hiyerarşisi ile ilgili çalışmalara baktığımızda farklı alan

eğitimi üzerine odaklandıkları görülmüş fakat sınıf öğretmenliği alanında hiç bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hâlbuki bireylerin öğrencilik hayatı boyunca en fazla birlikte zaman geçirilen ve davranışları modellenen kişiler hiç şüphesiz sınıf öğretmenleridir. Bu daha fazla rol model olma ve daha fazla değer aktarımını da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu çalışma sınıf öğretmenliği alanında değer hiyerarşisi konusunda yapılan ilk çalışma olması ve gelecek çalışmalara referans olması açısından da önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değeri belirleyip, demografik özelliklerine göre incelemektir. Bu çalışma sürecinde aşağıda listelenen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer nelerdir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer cinsiyet açısından farklılık göstermekte midir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer yaş açısından farklılık göstermekte midir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer mesleki kıdem açısından farklılık göstermekte midir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer medeni durum açısından farklılık göstermekte midir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer çocuk sahibi olma durumları açısından farklılık göstermekte midir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer eğitim durumu açısından farklılık göstermekte midir?
- Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değer mezun oldukları birim açısından farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu bölüm, sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değeri belirlemek için yürütülen araştırmanın modelini, çalışma grubunu, veri toplama aracını ve toplanan verilerin analizini içermektedir.

Araştırma Modeli

Sınıf öğretmenlerinin öncelikleri üç değeri belirlemek için yürütülen bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, sosyal bilimlerde en çok tercih edilen araştırma modelidir. Kişilerin belirli bir konudaki tutum, inanç, görüş, davranış, beklenti ve özelliklerini yapılan anketler yardımı ile belirlemeye çalışan araştırmalardır. Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan anketin, çeşitli yöntemlerle uygulanması sonucu verilerin elde edildiği araştırmalardır (Gürbüz ve Şahin, 2018). Kesitsel tarama modeli ise taranan olgunun herhangi bir andaki durumunun tanımlandığı araştırmalardır (Özdemir, 2015). Bu çalışmada da sınıf öğretmenlerinin çalışmanın yapıldığı andaki değer hiyerarşilerini mevcut durumunun betimlenmesi amaçlanması sebebiyle kesitsel taramanın uygun olacağı düşünülmüştür.

Çalışma grubu

Bu araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Isparta il merkezindeki okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri ile yürütülmüştür. Bu çalışmada örneklem yöntemi olarak uygun örneklem adı ile de bilinen kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örneklemede araştırmacı çalışma için gerekli olan katılımcı sayısına ulaşmaya dek en kolay ve ulaşılabilir kişilerden veri toplar (Gürbüz ve Şahin, 2018). Veriler gönüllük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Isparta merkezde görev yapan toplam 616 sınıf öğretmeni bulunmaktadır. Çevrim içi olarak düzenlenmiş anket formu Isparta merkezde bulunan tüm okulların dijital iletişim platformlarına gönderilmiş ve 165 öğretmenden geri dönüş sağlanmıştır. Anketlerin tamamı tam olarak doldurulmuş ve analize dahil edilmiştir.

Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Araştırma verileri araştırmacıların oluşturduğu “Öncelenen Değerler Anketi” ile toplanmıştır. Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde öğretmenlerin demografik özellikleri ile ilgili sorular bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise öğretmenlerin öncelikleri ilk üç değeri sorulmuştur.

Toplanan veriler SPSS programında istatistiksel yöntemler ile incelenmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini ve öncelenen değerleri belirlemek için betimsel analiz yapılmış frekans ve yüzdeleri bulunarak tablo halinde sunulmuştur. Değerleri demografik özelliklerine göre incelemek için çapraz tablolama yapılmış ve ki-kare değerleri hesaplanarak tablolar halinde sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmacının topladığı veriler SPSS 26.0 programı ile analiz edilmiştir. İlk olarak katılımcıların demografik özellikleri incelenip, sonra değer sıralamaları verilmiş ve bunların arasında fark olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Kadın	97	58,8
Erkek	68	41,2
<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>
Öğrenim Durumu		
Ön Lisans	18	10,9
Lisans	123	74,5
Yüksek Lisans	24	14,5
Doktora	0	0
<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>
Mezun Olunan Birim		
Eğitim Fakültesi	125	75,8
Yüksek Öğretmen Okulları	13	7,9
Eğitim Enstitüsü	11	6,7
Fen Edebiyat Fakültesi	2	1,2
Ziraat Fakültesi	6	3,6
İİBF	8	4,8
<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>
Medeni Durumu		
Evli	152	92,1
Bekar	13	7,9
<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>
Çocuk Sayısı		
Var	151	91,5
Yok	14	8,5
<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>
Yaş		
24-40	67	40,6
41-49	45	27,3
50 ve üzeri	53	32,1

<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>
Kıdem Süresi (Yıl)		
1-10	15	9,1
11-20	64	38,8
21-30	61	37
31 ve üzeri	25	15,2
<i>Toplam</i>	<i>165</i>	<i>100</i>

Tablo 1’de katılımcılara ait demografik özellikler gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin toplam sayısının 165 olduğu görülmektedir. Katılımcıların %55,8’i (n=97) kadın, %41,2’si (n=68) erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Yine katılımcıların %10,9’u (n=18) ön lisans mezunu, %74,5’si (n=123) lisans mezunu, %14,5’u (n=24) yüksek lisans mezunu öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların %75,8’i (n=125) eğitim fakültesi mezunu, %7,9’u (n=13) yüksek öğretmen okulu mezunu, %6,7’si (n=11) eğitim enstitüsü mezunu, %1,2’si (n=2) fen edebiyat fakültesi mezunu, %3,6’sı (n=6) ziraat fakültesi mezunu, %4,8’i (n=8) İİBF mezunu öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların %92,1’i (n=152) evli öğretmenlerden oluşurken %7,9’u (n=13) bekâr öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların %91,5’i (n=151) çocuk sahibi öğretmenlerden oluşurken %8,5’i (n=14) çocuk sahibi olmayan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %40,6’sı (n=67) 24-40 yaş aralığında, %27,3’ü (n=45) 41-49 yaş aralığında, % 32,1’i (n=53) 50 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %9,1’i (n=15) 1-10 yıl arası, %38,8’i (n=64) 11-20 yıl arası, %37’si (n=61) 21-30 yıl arası, %15,2’si (n=25) 31 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Değerlerin Öğretmen Tercihine Göre İlk Üçe Girme Durumlarına İlişkin Bulgular

Değerler	1. Değer	%	2. Değer	%	3. Değer	%	Toplam
Adalet	53	32,1	34	20,6	20	12,1	107
Dürüstlük	39	23,6	43	26,1	21	12,7	103
Vatanseverlik	26	15,8	17	10,3	24	14,5	67
Sevgi	16	9,7	18	10,9	22	13,3	56
Saygı	17	10,3	30	18,2	36	21,8	83
Sorumluluk	4	2,4	16	9,7	24	14,5	44
Sabır	3	1,8	3	1,8	6	3,6	12
Öz Denetim	7	4,2	2	1,2	3	1,8	12
Yardımseverlik	0	0	0	0	4	2,4	4
Dostluk	0	0	2	1,2	5	3,0	7

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin TTKB tarafından belirlenen on kök değerleri kendi öncelikleri şeklinde sıralamaya koyduklarında ilk üçe giren değerlerin frekansları Tablo 2’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin ilk sırada 8 farklı değere yer verdiği görülmektedir. Buna göre sınıf öğretmenleri için ilk sırada yer alan değerlerin adalet (n=53, %32,1) olduğu belirlenmiştir. Bu değerinden sırasıyla dürüstlük (n=39, %23,6) ve vatanseverlik (n=26, %15,8) değeri öne çıkmaktadır. İkinci sırada toplamda 8 değere yer verilmiş olup ilk sırada dürüstlük (n=43, %26) değeri, ardından ise adalet (n=34, %20,6) ve saygı (n=30, %18,2) gelmektedir. Üçüncü sırada ise 10 değere yer verilmiş olup, ilk olarak saygı (n=36, %21,8), ardından vatanseverlik ve sorumluluk (n=24, %14,5), sevgi (n=22, %13,3) değerleri gelmektedir.

Değerlerin ilk üçte toplam seçilmelerine baktığımızda ilk sırada adalet (107) ikinci sırada dürüstlük (103) ve üçüncü sırada saygı (83) gelmektedir. Öncelenen ilk üç değer ve toplamda seçilen değerler sıralamasının adalet, dürüstlük ve saygı sıralaması şeklinde olduğunu görülmektedir.

Değer önceliklerini demografik özelliklere göre incelemek için her değerlerin öncelik grubunda bulunma durumlarına göre yeniden kodlama yapılmıştır. Oluşturulan yeni veri seti ile cinsiyete, yaşa, kıdem yılına, mezun olunan okul türüne ve eğitim durumuna göre çapraz tablolama yapılmıştır. Katılımcılar cinsiyet (kadın ve erkek), yaş (24-40, 41-49 ve 50 ve üzeri) ve kıdem yılı (1-10,11-20, 21-

Sınıf Öğretmenlerinin Önceledikleri Üç Değerin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi

30 ve 31 ve üzeri), mezun olunan okul türüne (öğretmen okulları ve diğerleri) ve eğitim durumu (ön lisans, lisans, yüksek lisans) gruplarından sadece birine dâhil olduğu için ki-kare hesaplamasına uygun olduğu görülmüştür. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Medeni duruma ve çocuk sahibi olma durumuna göre tablolama yapılamamıştır çünkü veriler homojen dağılmamaktadır.

Tablo 3. Değerlerin Cinsiyete Göre Ki-Kare Tablosu

Değerler	Kadın		Erkek		Toplam
	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	
Adalet	64	66	41	60,3	105
Dürüstlük	65	67	37	54,4	102
Vatanseverlik	41	42,3	26	38,2	67
Sevgi	26	26,8	29	42,6	55
Saygı	51	52,6	31	45,6	82
Sorumluluk	23	23,7	21	30,9	44
Sabır	6	6,2	6	8,8	12
Öz Denetim	6	6,2	6	8,8	12
Yardımseverlik	2	2,1	2	2,9	4
Dostluk	5	5,2	2	2,9	7

Tablo 3'te değerlerin cinsiyete göre ki-kare tablosu sunulmuştur. Buna göre, ilk üç değer olarak seçilen adalet, dürüstlük ve saygı değerlerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Buna karşın ilk üç değer arasında yer almayan sevgi değerinde ise cinsiyete göre anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Erkek katılımcıların %42,6'sı, kadın katılımcıların ise %26,8'i sevgi değerini öncelikli değerler sıralamasında göstermiştir.

Tablo 4. Değerlerin Yaşa Göre Ki-Kare Tablosu

Değerler	24-40		41-49		50 ve üzeri		Toplam
	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	
Adalet	46	68,7	29	64,4	30	56,6	105
Dürüstlük	41	61,2	29	64,4	32	60,4	102
Vatanseverlik	26	38,8	17	37,8	24	45,3	67
Sevgi	21	31,3	16	35,6	18	34	55
Saygı	40	59,7	20	44,4	22	41,5	82
Sorumluluk	12	17,9	13	28,9	19	35,8	44
Sabır	5	7,5	1	2,2	6	11,3	12
Öz Denetim	4	6	4	8,9	4	7,5	12

Yardımseverlik	2	3	1	2,2	1	1,9	4
Dostluk	3	4,5	2	4,4	2	2,8	7

Tablo 4'te değerlerin yaş gruplarına göre ki-kare tablosu sunulmuştur. Buna göre, ilk üç değer olarak seçilen değerlerden (adalet, dürüstlük ve saygı) adalet ve dürüstlük değerlerinde yaş gruplarına göre anlamlı farklılık bulunmazken saygı değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. 24-40 yaş aralığındaki katılımcıların %59,7'si, 41-49 yaş aralığındaki katılımcıların %44,4'ü ve 50 yaş ve üzeri katılımcıların ise %41,5'i saygı değerini öncelikledikleri değerler içinde belirtmiştir. Bununla birlikte ilk üç değer arasında yer alamayan sorumluluk değerinde ise yaş gruplarına göre anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). 24-40 yaş aralığındaki katılımcıların %17,9'u, 41-49 yaş aralığındaki katılımcıların %28,9'u ve 50 yaş ve üzeri katılımcıların ise %35,8'i sorumluluk değerini öncelikledikleri değerler içinde belirtmiştir.

Tablo 5. Değerlerin Kıdeme Göre Ki-Kare Tablosu

Değerler	1-10		11-20		21-30		31 ve üzeri		Toplam
	Frekans (N)	Yüzdellik (%)	Frekans (N)	Frekans (N)	Frekans (N)	Yüzdellik (%)	Frekans (N)	Yüzdellik (%)	
Adalet	13	86,7	40	62,5	39	63,9	13	52	105
Dürüstlük	8	53,3	39	60,9	38	62,3	17	68	102
Vatanseverlik	6	40	26	40,6	23	37,7	12	48	67
Sevgi	5	33,3	20	31,3	23	37,7	7	28	55
Saygı	6	40	41	64,1	27	44,3	8	32	82
Sorumluluk	2	13,3	13	20,3	17	27,9	12	48	44
Sabır	1	6,7	4	6,3	3	4,9	4	16	12
Öz Denetim	2	13,3	2	3,1	6	9,8	2	8	12
Yardımseverlik	0	0	2	3,1	2	3,3	0	0	4
Dostluk	2	13,3	2	3,1	3	4,9	0	0	7

Tablo 5'te değerlerin kıdem yıllarına göre ki-kare tablosu sunulmuştur. Buna göre, ilk üç değer olarak seçilen değerlerden (adalet, dürüstlük ve saygı) adalet ve dürüstlük değerlerinde kıdem yıllarına göre anlamlı farklılık bulunmazken saygı değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. 1-10 kıdem yılı aralığındaki katılımcıların %40'ı, 11-20 kıdem yılı aralığındaki katılımcıların %64,1'i, 21-30 kıdem yılı aralığındaki katılımcıların %44,3'ü ve 31 ve üzeri kıdem yılı olan katılımcıların ise %32'si saygı değerini öncelikledikleri değerler içinde belirtmiştir. Bununla birlikte ilk üç değer arasında yer alamayan sorumluluk değerinde de kıdem yıllarına göre anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). 1-10 kıdem yılı aralığındaki katılımcıların %13,3'ü, 11-20 kıdem yılı aralığındaki katılımcıların %20,3'ü, 21-30 kıdem yılı aralığındaki katılımcıların 27,9'u ve 31 ve üzeri kıdem yılı olan katılımcıların ise %48'i sorumluluk değerini öncelikledikleri değerler içinde belirtmiştir.

Tablo 6. Değerlerin Eğitim Durumuna Göre Ki-Kare Tablosu

Değerler	Ön Lisans		Lisans		Yüksek Lisans		Toplam
	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	
Adalet	9	50	85	69,1	11	45,8	105
Dürüstlük	13	72,2	75	61	14	58,3	102
Vatanseverlik	9	50	49	39,8	9	37,5	67
Sevgi	7	38,9	37	30,1	11	45,8	55
Saygı	7	38,9	62	50,4	13	54,2	82
Sorumluluk	6	33,3	34	27,6	4	16,7	44
Sabır	1	5,6	10	8,1	1	4,2	12
Öz Denetim	1	5,6	9	7,3	2	8,3	12
Yardımsverlik	0	0	3	2,4	1	4,2	4
Dostluk	1	5,6	4	3,3	2	8,3	7

Tablo 6’da değerlerin eğitim duruma göre ki-kare tablosu sunulmuştur. Buna göre, ilk üç değer olarak seçilen değerlerden (adalet, dürüstlük ve saygı) saygı ve dürüstlük değerlerinde eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunamazken adalet değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Ön lisans mezunu katılımcıların %50’si, lisans mezunu katılımcıların %69,1’i, yüksek lisans mezunu katılımcıların %45,8’i adalet değerini öncelikledikleri değerler içinde belirtmiştir.

Tablo 7. Değerlerin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Ki-Kare Tablosu

Değerler	Öğretmen Okulları		Diğerleri		Toplam
	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	Frekans (N)	Yüzdelerik (%)	
Adalet	94	63,1	11	68,8	105
Dürüstlük	88	59,1	14	87,5	102
Vatanseverlik	62	41,6	5	31,3	67
Sevgi	52	34,9	3	18,8	55
Saygı	75	50,3	7	43,8	82
Sorumluluk	39	26,2	5	31,3	44
Sabır	12	8,1	0	0	12
Öz Denetim	12	8,1	0	0	12

Yardımseverlik	4	2,7	0	0	4
Dostluk	5	3,4	2	12,5	7

Tablo 7’de değerlerin mezun olunan okul türüne göre ki-kare tablosu sunulmuştur. Buna göre, ilk üç değer olarak seçilen değerlerden (adalet, dürüstlük ve saygı) adalet ve saygı değerlerinde mezun olunan okul türüne göre anlamlı farklılık bulunamazken dürüstlük değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğretmen okulları mezunu katılımcıların %59,1’i, öğretmen okulu mezunu olmayan katılımcıların %87,5’i dürüstlük değerini önceledikleri değerler içinde belirtmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sınıf öğretmenlerinin öncelediği değerleri belirleyip, demografik özelliklerine göre incelemeyi amaçlayan bu çalışmada adalet, dürüstlük ve saygı değerinin diğer değerlere göre daha öncelikli olarak algılandığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte sabır, öz denetim, yardımseverlik ve dostluk değerlerinin ise daha az öncelendiği görülmüştür.

Sınıf öğretmenlerinin ilk üçte seçtiği adalet, dürüstlük ve saygı değerleri toplam değerde de sıralamaya girmiş ve sıralamaları değişmemiştir. İlgili alanyazına bakıldığında da, Yıldırım (2018) tarafından tarih öğretmen adaylarına ilk üç değer sıralamasını yaptırdığı çalışmada sıralama vatanseverlik, adalet ve dürüstlük değerleri şeklinde tespit edilmiştir. Bu çalışmayla ilk üç değer bakımından adalet ve dürüstlük değerinin öne çıkması bakımından benzerlik gösterirken, saygı değeri bakımından farklılık göstermektedir. Tarih öğretmenlerinin vatanseverlik değerini daha çok incelemeleri branşları göz önüne alındığında anlaşılır görülmektedir.

Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu (2013), öğrenci, sosyal bilgiler öğretmeni ve öğretmen adaylarının değer sıralamasını saygı, dürüstlük ve vatanseverlik olarak belirlemiştir. Bu çalışma ile ilk üç değer bakımından saygı ve dürüstlük değerinin öne çıkması bakımından benzerlik gösterirken, adalet değeri bakımından farklılık göstermektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de tarih öğretmen adaylarında olduğu gibi vatanseverlik değerini öncelediği değerler arasında belirttiği görülmektedir. Bu sonuç branşlarının, öğretmenlerin görüşlerine yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Ulukalın (2017), sosyal bilgiler öğretmen adayları ile ilk beş değeri belirlemek için yürüttüğü çalışmada değer sıralamasını adil olma, saygı, özgürlük, hoşgörü, barış şeklinde bulmuştur. Bu çalışma ile değer hiyerarşisindeki ilk iki değer adil olma ve saygı olması bakımından benzerlik gösterirken dürüstlük değeri bakımından farklılık göstermektedir. Yine aynı çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adayları sınıf bazlı değerlendirilmiş, farklı sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının değer hiyerarşisinde farklılığa rastlanmamıştır. Bu araştırmada ise ilk üç değer cinsiyet açısından incelenmiş ama aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin ve velilerin öğrencilerde bulunmasını istedikleri değerlerin araştırıldığı çalışmada ilk üç sırada dürüstlük, saygı ve adil olma bulunmaktadır (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2017). Sınıf öğretmenlerinin öncelediği ilk üç değeri belirlemeyi amaçladığımız çalışmada ilk üç değer adalet, dürüstlük ve saygı şeklinde sıralanmıştır. Değerlerin aynı olması açısından benzerlik göstermesinin yanında öğretmenlerin kendi önemsedikleri değerleri öğrencilerinde görmek istemeleri de önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Herkes için uygun değeri bulmak ve öğretmek mümkün mü sorusuna cevap aramak için yürütülen çalışmada adalet, saygı, sorumluluk gibi bazı değerlerin herkes tarafından bir değer olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir (Zengin, 2017). Nitekim bu çalışmada da bahsedilen değerlerin dışında kalan sabır, öz denetim, yardımseverlik değerlerinin daha az öncelendiği görülmektedir.

Sınıf öğretmenleri tarafından öncelenen ilk üç değer arasında belirlenen adalet, dürüstlük ve saygı değeri cinsiyete, yaşa, kıdem yılına, eğitim durumuna ve mezun olunan okul türüne göre incelenmiştir. Bunun sonucunda öncelenen ilk üç değerde cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Buna karşın yaşa ve kıdeme göre saygı değerinde, eğitim durumuna göre adalet değerinde, mezun olunan okul türüne göre dürüstlük değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Değerler cinsiyet bakımından incelendiğinde ilk üç değer aralarında anlamlı farklılık bulunamazken öncelenen değerler içinde bulunmayan sevgi değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Toplumda kadınların sevgi değerini daha önemsedikleri yönünde bir algı olmasına rağmen erkek katılımcıların için de sevgi değerini önceleyenlerin değeri kadın katılımcıların içinde sevgi değerini önceleyenlerden daha yüksek bulunmuştur.

Değerler yaş grupları bakımından incelendiğinde ilk üç değer arasında bulunan saygı değerinde ve ilk üç değer arasında bulunmayan sorumluluk değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Saygı değerini 24-40 yaş aralığında bulunan sınıf öğretmenlerinin diğer yaş gruplarına göre daha çok öncelediği görülmüştür. Saygı değerinin genç öğretmenler tarafından daha çok önemsenmesi önümüzdeki yıllarda saygı değerine daha fazla önemin verileceği fikrini desteklemektedir. Sorumluluk değerinde ise 50 yaş ve üzerinde olan sınıf öğretmenlerinin diğer yaş gruplarına göre daha çok öncelediği görülmüştür. Bu durum uzun yıllar edinmiş oldukları mesleki deneyimleri sonucunda oluşmuş sorumluluk duygusunun doğal bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Değerler kıdem yılına göre incelendiğinde saygı ve sorumluluk değerlerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. 11-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin saygı değerini diğer kıdem yıllarına sahip öğretmenlere göre daha fazla öncelediği belirlenmiştir. 31 yıl ve üzerinde kıdem yılına sahip sınıf öğretmenlerinin sorumluluk değerini diğer kıdem yıllarına sahip sınıf öğretmenlerine göre daha çok öncelediği belirlenmiştir. Bu bulgu da yaş guruplarına göre elde edilmiş bulguları doğrulayıcı niteliktedir.

Değerler eğitim durumlarına göre incelendiğinde adalet değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Lisans düzeyinde bir eğitim kurumundan mezun olan katılımcıların adalet değerini diğer katılımcılardan daha çok önceledikleri görülmüştür. Değerler mezun olunan okul türüne göre incelendiğinde dürüstlük değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğretmen okullarından mezun olmayan katılımcıların dürüstlük değerini öğretmen okullarında mezun olan katılımcılara göre daha çok önceledikleri görülmüştür.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ve alanyazın incelemeleri sonucunda uygulayıcı ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Daha büyük bir örnekleme araştırma yapılarak değer sıralamasında medeni durum, çocuk sahibi olma ve mezun olunan birim açısından da değerlendirme yapılabilir.
- Farklı şehirlerde benzer örneklem üzerinden yapılacak çalışmalar ile daha farklı sonuçlar elde edilebilir.
- Sınıf öğretmenlerinin değer hiyerarşilerini oluşturma nedenleri üzerine derinlemesine nitel bir araştırma yapılabilir.
- Sınıf öğretmenlerinin değer hiyerarşileri ile bu kademedeki okutulan kitaplardaki değerlerin bulunma oranları arasında kıyaslama yapmak amacıyla bir araştırma yapılabilir.

Kaynakça

- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Altunal, B. (2015). *İlkokul 4. sınıf İngilizce ders kitaplarının Türk kültürüne ait değerler açısından incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Arslan, S. ve Aybek, B. (2019). *Uygulama örnekleriyle çokkültürlü eğitim ve değerler eğitimi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Atilla, Y. (2018). *En"leri -varlık ve değer hiyerarşisi üzerine bir araştırma* (Yayımlanmış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Bayırlı, H. (2018). *Hayat bilgisi dersi bağlamında değerler eğitimi: Aile birliğine önem verme* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2017). Veliler, öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2005 programdaki değerlere ilişkin değer hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 243-264.
- Delice, A. (2018). Değerler hiyerarşisi olarak temel norm: Anayasa. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 105-128.
- Dılmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Eryılmaz, M. A. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf hayat bilgisi derslerinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güney, S. (2017). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sorumluluk değerine yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz (5. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Harmanş, T. (2017). *4. sınıf sosyal bilgiler dersinde dürüstlük değerini kazandırmada edebi ürünlerin kullanımı* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Kale, M. (2015). *Hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan değerlerin içerik analizi (1948-2012)* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karababa, A. (2019). Kuramsal temelde değerler. Dılmaç B. ve Bircan H. H.(ed.), *Değerler ve Değerler Psikolojisi* (s. 1-19) içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karatekin, K., Gençtürk, E. ve Kılıçoğlu, G. (2013). Öğrenci, sosyal bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenlerinin değer hiyerarşisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 411-459.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Özdemir, E. (2015). Tarama yöntemi. Metin M. (ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Bilimlerinde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 77-97) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

- Özdemir, S. ve Sezgin, F. (2011). Öğretmen adaylarının bireysel ve örgütsel değerler ile öğrencilerde görmek istedikleri değerlere ilişkin önem sırası algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 1-21
- Sönmez, V. (2020). *Eğitim bilimine giriş (15. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, N. (2015). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin kültürel değerler açısından incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- TDK (2021). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.04.2022).
- Tefek, A. F. (2016). *Hayat bilgisi dersindeki değerlere yönelik öğrenci görüşleri ve edinim durumları* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- TTKB (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine... https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2022).
- Tuğral, S. (2005). *Kur'an'da değerler sistemi* (Yayımlanmış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ulu Kalın, Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer hiyerarşisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 29-44.
- Uzunkol, S. ve Yel, S. (2016). Hayat bilgisi dersinde uygulanan değer eğitimi programının özsaygı, sosyal problem çözme becerisi ve empati üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 83, 267-292.
- Yıldırım, T. (2018). Tarih öğretmen adaylarının programdaki değerlere ilişkin değer hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 296-320.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.
- Zengin, M. (2017). Herkes için geçerli uygun değerleri belirlemek ve öğretmek mümkün mü? Değer eğitimi yaklaşımları bağlamında bir değerlendirme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 432-445.